

РОЗВИТОК МЕТАФОРИЧНОСТІ МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ВИКОРИСТАННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ЗАГАДОК

Шапка О.В.,

Науковий співробітник лабораторії методичного забезпечення безперервної системної освіти школа-внз Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди.

Завданням сучасної школи є всебічний розвиток особистості, розкриття та реалізація її творчого потенціалу в різних видах діяльності, виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вміє використовувати набуті знання та вміння для творчого вирішення проблем.

Згідно з Державним стандартом початкової загальної освіти, мета і завдання вивчення української мови полягає в опануванні грамоти, засвоєнні доступного кола знань з мови, у мовленнєвому розвитку молодших школярів. Розвиток мовлення є провідним принципом мовної освіти в загальноосвітній школі, зокрема в її початковій ланці [1,10].

Серед більшості методів вивчення мови існує метод, який свій початок бере ще у ХІХ ст. у курсі словесності. Цей метод полягає у використанні літературних зразків і дозволяє шляхом аналізу запропонованих художніх текстів свідомо вводити до мовлення дитини необхідні мовні структури. Цей метод потребує ретельного відбору навчального матеріалу, який повинен враховувати літературні якості та відповідати вимогам програми та віковим особливостям учнів.

Одним з аспектів розвитку мовлення є розвиток естетичної виразності, а саме метафоричності мовлення. Метафора займає особливе місце серед великої кількості мовних явищ, її суть полягає в уподібненні й перейменуванні явищ, у перенесенні ознак одного предмета (явища, дії тощо) на інший на основі подібності. Цей троп зустрічається у більшості творів (~90%) підручників для початкової школи, з українською та російською мовами навчання.

У наш час роль метафори вивчають різні науки: лінгвістика, філософія, методика, психологія. Вивченням використання метафори у лінгвістиці займалися В.В.Виноградов, В.М.Вовк, О.О.Потебня, Г.М.Скляревська, Л.В.Щерба та інші науковці.

Нерідко зустрічаються такі метафори, у яких явища природи уподібнюються до живих істот (уособлення), часто до живих людей. Метафорою може бути як одне слово, так і ціла картина. Найбільш розгорнута метафора – це алегорія, тобто таке зображення життя, де все: сюжет, дійові особи, мова – має не пряме, а інакомовне значення. Така, наприклад, алегорія у казках, байках, де найчастіше діють тварини та усе розмовляє: земля і небо, ліс і море, птахи і звірі. Більшість літературних художніх творів також не обходиться без одухотворення природи.

Роль метафори у художніх творах найбільш проявляється на уроках читання, особливо при роботі над загадками, у яких метафора стає основною складовою, від розуміння якої залежить зміст.

Під загадкою сучасні науковці розуміють «короткий афористичний фольклорний твір, побудований на інакомовності, метафорі, алегорії, описові предметів, явищ живих істот у хитромудрій запитальній чи стверджувально-констатуючій формі (де це питання відчувається), що потребує відгадки, розшифрування зумисне закодованої символічної інформації з метою активізації пізнавальної діяльності; формування навичок логічного, абстрактного мислення; розвитку кмітливості, спостережливості; естетичної насолоди; розваги, гри і опосередкованого виховання чи випробування розумових здібностей людини за певних обставин» [2, с.16].

На уроках мови метафора виступає переважно як засіб розвитку мовлення. Основними прийомами роботи над метафорою як одним із зображувальних засобів мови є виявлення у тексті образних слів, пояснення їх значення; словесне ілюстрування, відтворення образу за запитанням учителя: «Яку картину ти собі уявляєш?»; використання проаналізованих образів у переказі або у письмовому творі; виконання спеціальних вправ на добір порівнянь, епітетів, складання загадок тощо.

Як показали проведені опитування, на момент закінчення початкової школи від 11,2% до 44,6% учнів (заміри проводилися у четвертих класах шкіл як з українською, так із російською мовами викладання; опитано було понад 200 учнів) у письмовому мовленні, при виконанні творчого завдання, використовують метафоричні вирази. А у класі, в якому проводилася робота з розвитку мовлення, у творах 59,3% учнів наявні метафоричні вирази. Твори є більш емоційно забарвленими та мають яскравіші та різноманітніші сюжети. Отримані результати опитування дають змогу зробити висновки, що за умови проведення систематичної роботи над загадками в дітей розвивається усне і писемне мовлення, творче мислення, збагачується словник, в тому числі образними виразами, розвивається мовленнєве чуття.

Систему роботи над літературними загадками апробовано за навчальним посібником «Навчаємося розгадувати загадки» (Ємець А.А., Шапка О.В. Навчаємося розгадувати загадки. Навчальний посібник - Харків: Скорпіон, 2007. – 60с.), у якому представлена система поступового знайомства дітей з будовою загадок і на цій основі формування прийомів відгадування й складання загадок.

Книга розроблена в загальному контексті розвитку літературної освіти молодших школярів. Посібник може бути використаний на уроках розвитку мовлення, для творчої роботи на уроках позакласного читання, для організації гурткової роботи.

Сформувати в учнів необхідні вміння, які неодмінно позначатимуться на розвитку мислення та мовлення можливо за умови послідовного використання різних типів загадок і народних, і літературних (авторських). Але, якщо народна загадка на уроках в початковій школі – це досить розроблений розділ в методиці, то особливості роботи з літературними загадками є ще

маловивченим питанням. Ми зосередили свою увагу саме на вивченні літературних загадок.

Українські літературні загадки поряд з народними почали використовуватися в навчанні молодших школярів уже в ХІХ столітті. Саме тоді цей жанр дитячої літератури досяг певного розвитку, значний внесок в який зробили О.Духнович, Л.Глібов, М.Загірня, Н.Кобринська, Олена Пчілка. Сучасну дитячу літературу вже неможливо уявити без загадок. Зараз широко відомими є загадки поетів ХХ століття (В.Бичко, Д.Білоус, Г.Бойко, Марійка Підгірянка та інші) та наших сучасників (С.Жупанин, Л.Мовчун, І.Січовик, Г.Чубач та інші).

Тематика українських літературних загадок різноманітна: природа, транспорт, пори року, предмети побуту, навчання, професії. Але найбільшу увагу автори традиційно приділяють темі природи: загадки про свійських і диких тварин та про рослинність займають майже половину від усієї кількості загадок.

Звичайно, значна частина народних загадок, яка використовується в навчанні і читанні сучасних школярів, є яскравими зразками народної творчості, які пройшли випробування часом, коли було відсіяне все зайве, незрозуміле, менш вдале. Але і літературні загадки мають особливості, які поки що мало враховуються в навчально-виховному процесі:

- літературні загадки мають чітко визначену дидактичну спрямованість і більше враховують вік дитини (вони створюються таким чином, щоб дитина або відразу здогадалася про відповідь і вчилася доводити свою думку, або поступово навчилася відгадувати), на відміну від народної, первісний сенс якої призначався дорослому і полягав у тому, щоб загадку не відгадали;
- якщо в народних загадках часто зустрічаються застарілі слова, незрозумілі сучасній дитині поняття, то в літературних описуються предмети, які учень бачить навколо себе, які найчастіше йому знайомі, зрозумілі без додаткових пояснень;
- літературні загадки мають більше розмаїття видів, ніж народні: якщо такі види, як загадки з прямим переліком ознак, з протиставленням, метафоричні загадки зустрічаються як серед народних, так і серед літературних, то загадки-рیمовки, акровірші, логогрифи, метаграми, анаграми існують виключно в літературному варіанті. Більше розмаїття надає вчителю більше можливостей у роботі з учнями;
- високохудожні літературні загадки організовані за всіма правилами літературного віршотворення, а це сприятиме розвитку літературного смаку молодших читачів,
- літературні загадки дозволяють цілеспрямовано формувати читацький кругозір молодших школярів, звертаючи увагу на авторів, які найбільш відзначилися в цьому жанрі.

Зараз найбільшою проблемою для використання літературних загадок у початковій школі є систематична відсутність зазначення автора в сучасних збірках, і навіть, підручниках з читання.

Проблемою методики роботи над загадкою на уроках в початковій школі займалися методисти (С.М.Вербицька, О.В.Джежелей, Ю.Г.Ілларіонова, М.В.Кучинський, А.О.Нестеренко, М.А.Рибникова, Л.Є.Стрельцова) та великий загаль вчителів початкових класів. Способи доведення правильності відгадки досить докладно виділено Ю.Г.Ілларіоновою. Перший спосіб: доведення починається з об'яви відгадки (тези), після чого йде підтвердження її ознаками. Другий спосіб: доведення починається з розгляду ознак та встановлення зв'язків між ними, тобто з розмірковування, доведення, а відгадка (теза) є логічним висновком, підсумком розмірковування. Спосіб доведення визначається змістом, композицією загадки, своєрідністю логічного завдання. До першого способу доведення найчастіше звертаються у тих випадках, коли загадка закінчується питанням. До другого способу доведення звертаються при відгадуванні загадок, у яких перераховується ряд ознак і немає прямого запитання.

Методисти вважають, що в навчанні дітей відгадувати загадки треба дотримуватися наступних правил:

- Перш ніж вчити відгадувати, треба навчити дітей порівнювати окремі речі, предмети.
- На окремому занятті учням треба пропонувати загадки однієї тематики, яка обов'язково їм повідомляється: "Зараз ми будемо відгадувати загадки про овочі". До речі, етнографи дізналися, що таким чином пропонувалися загадки і в давнину - за окремими тематичними колами.
- Не можна загадувати загадку про річ, яка недостатньо відома учням.
- До однієї загадки може бути декілька відгадок. Головне - це довести свою думку аргументами.
- Особливу увагу треба приділити формуванню вміння уважно слухати і не вигукувати, оскільки відгадка не завжди лежить на поверхні. Загадку треба обов'язково дослухати до кінця.
- Для ефективної роботи потрібен неодноразовий зразок міркування, запропонований вчителем. Щоб учень бачив, як треба аналізувати, звик до послідовності, яка допомагає відгадати.

У сучасній методиці основний акцент уваги вчителя переноситься з відгадування на складання учнем власної загадки. Безсумнівно, що цей прийом позитивно впливає на творчий розвиток дитини, ставить її на місце автора і вимагає іншого погляду на тексти творів. Але не можна ігнорувати і відгадування загадок, що є важливим етапом у процесі розвитку дитини.

У методиці на даний момент більш докладно розроблено питання роботи над народною загадкою, тоді як методика роботи над літературною загадкою запропонована лише в окремих працях (О.В.Джежелей, Ю.Г.Ілларіонова).

Використання в навчальному процесі різних видів літературних загадок, разом з народними, дозволяє побудувати послідовну систему роботи над загадками в початковій школі. Для того щоб це зробити, треба знати, яке розмаїття авторських загадок існує в дитячій літературі.

У свій час І.Франком, І.Березовським, М.Рибниковою та іншими вченими-літературознавцями були запропоновані класифікації загадок (переважно народних). Найпоширенішою була і зараз є тематична класифікація, за якою побудована значна кількість сучасних збірок загадок. Але для початкової школи дуже важливо враховувати не лише відгадку, а й особливості побудови тексту загадки. Ми зробили спробу представити узагальнену класифікацію українських літературних загадок, яка містить у собі методичний аспект. Запропонована класифікація у поєднанні з тематичною класифікацією розширює можливості вчителя у підготовці до роботи із загадкою на уроках та позакласних заходах.

Літературні загадки можна умовно поділити на дві групи.

Перша група — загадки, в яких основна увага звертається на окремі риси об'єкта, який треба відгадати. В основі літературних загадок найчастіше використовується опис окремих рис або метафора. Під метафорою розуміють розкриття сутності одного явища через перенесення на нього схожих ознак і властивостей іншого явища. Метафору ще називають прихованим порівнянням. Наприклад, кульбабка, наче сонечко – це пряме порівняння. А в загадці Івана Олексенка про кульбабу сонечко– це вже метафора, приховане порівняння.

Сонечко в траві зійшло,
Усмінулось, розцвіло,
Потім стало біле-біле
І за вітром полетіло.

Окремо у першій групі можна виділити групу загадок з підказками, відгадка в яких очевидна (акровірші, загадки-рیمовки).

Друга група – це загадки, увага в яких звернена переважно на графічний образ слова, на опис будови слова. Ці загадки стосуються послідовності написання букв у слові, заміни однієї букви іншою. Види загадок: анаграми, метаграми, логогрифи.

Використання всіх видів загадок, а особливо загадок з порівнянням і метафоричних загадок, сприяє розвитку образності та метафоричності мовлення молодших школярів, дозволяє свідомо вводити в мовлення дітей літературні зразки, метафоричні вирази, прищеплювати звичку використовувати метафору в своєму мовленні.

Розглянемо різні групи загадок з точки зору використання у навчальному процесі.

Загадки-рیمовки. Поети використовують всі прийоми мовної гри, щоб допомогти дитині самостійно здогадатися про що йде мова. Одна з найулюбленіших форм підказки – рима. Останнє слово у віршику-загадці – це відгадка. Зримувавши свою догадку з попереднім рядком, дитина легко знаходить відповідь:

Богдана Бойко

Шелестять ялини в нас,
Метрів шість заввишки!
Ліпших їм нема прикрас,
Аніж рідні...
(шишки)

Загадки-римовки писали багато українських поетів, а саме: В.Бичко, Г.Бойко, Б.Вовк, Г.Демченко, М.Дубов, С.Жупанин, В.Кириленко, М.Климчук, Б.Кравчук, Б.Крапчан, П.Куценко, Л.Куліш-Зіньків, О.Орач, Марійка Підгірянкa, Л.Паниченко, А.Пастернак, М.Романенко, А.Сазанський, І.Січовик, Й.Струцюк, Г.Храпач, Г.Чубач, С.Шаповалов тощо.

Римовки займають найбільший відсоток від загадок, які використовує вчитель у навчальному процесі. Вони легко відгадуються, добре організовують колектив для хорОВОї роботи, допомагають розвивати почуття рими та художній смак, але невеликий словниковий запас дітей, відсутність досвіду подібного римування, невдало підібрана рима можуть стати на заваді такій роботі.

Працюючи в класі над загадками-римовками, бажано, щоб учитель зосереджував увагу не стільки на відгадуванні, скільки на доведенні своєї думки за допомогою виділення ознак загаданого предмету чи явища. Треба вчити дітей наводити окремі рядки загадки для доведення, а для цього її текст повинен звучати декілька разів як у виконанні вчителя, так і учнів.

Зразок такого міркування до загадки Б.Бойко: “Це шишки, бо вони ростуть на ялинках. І краще, коли ялинки ростуть у лісі, прикрашені шишками, ніж стоять у хаті, прикрашені новорічними іграшками”.

Типовою помилкою учнів при відгадуванні загадок-римовок є поспішність і неаргументованість відповіді. Для того, щоб привчити учнів дослуховувати загадку до кінця і критично оцінювати відповідь, існують римовки-обманки, в яких рима підказує помилкову відповідь. На жаль, у сучасній літературі небагато гарних зразків подібних текстів.

Л.Мовчун

Через поле швидко мчиться
Мама вовчика – вовчиця.
За кущем її боїться
Мама зайчика – зай.....

Якщо вчитель не має подібних римовок з помилками, він може запропонувати учням спосіб міркування від супротивного. Наприклад, до вже згаданого твору Б.Бойко: “Чи може бути відповіддю “миски”? А “фішки”? Доведіть.” Серед загадок-римовок часто зустрічаються і загадки, в яких використовується метафора. Наприклад, у загадці С.Жупанина:

Наче скло прозоре,
В’ється синя стрічка.
То біжить у море
Беззупинна...(річка).

Акровірш - „(грецьк. akros – зовнішній, крайній, лат. versus – повтор, поворот) – поетичний твір, у якому початкові літери кожного віршованого

рядка, прочитувані зверху вниз, розкодовують слово чи фразу, присвячену певній особі або події.”[4,с.23]. Засновником цього жанру в дитячій літературі вважається Л.Глібов (1827-1893), який створив близько десяти різноманітних акровіршів.

Л. Глібов
Хто доня?
Мати доні молодій
Огородик наділила.
Розкошує доня мила,
Каже ненці – тісно їй:
«В земляній сиджу коморі,
А коса моя надворі».

Серед авторів українських акровіршів можна назвати В.Довжика, М.Романченко, М.Чернявського, В.Самійленка та інших.

При роботі з акровіршами вчитель звертає увагу учнів не стільки на ознаки предмета, який загадується, а на принцип побудови таких загадок, в яких, щоб розкодувати загадане слово, треба прочитати початкові літери кожного рядка зверху вниз.

Крім письмової, учням можна запропонувати й усну форму роботи над акровіршами, але її можна розпочинати тільки тоді, коли чітко засвоєно принцип розгадування. Під час роботи над акровіршами в учнів розвивається увага, творчість та нестандартне сприйняття навколишнього.

Серед літературних загадок – описів можна виділити загадки з прямим переліком ознак, загадки з порівнянням і з протиставленням.

Описова загадка з прямим переліком ознак

В.Бичко
Живу я там, де вічний лід.
Ловлю я рибу на обід.
В кожусі білому завжди
Виходжу часто я з води.
Умію плавати й пірнати...
А як мене, малята, звати?
(Білий ведмідь)

Описова загадка з порівнянням

О.Бродський
Круглий, як сонце,
Смугастий, бокатий,
Дуже солодкий
І трішки хвостатий.
Що це? (кавун)

Описова загадка з протиставленням

В.Гринько

Сірий, та не вовк,
Довговухий, та не заєць,
З копитами, та не кінь.
(Осел)

Г.Бойко

Без рук, а з ногами.
Без ребер, а з боками.
І спинка міцна є.
А голови немає.
(стілець)

Загадки-описи зустрічаються у творчості Є.Бабенко, Г.Бойка, В.Кириленка, Марійки Підгірянки, І.Січовика, Л.Мовчун та інших. Серед них загадок з прямим переліком ознак значно більше, ніж з протиставленням. Найчастіше загадки з протиставленням зустрічаються серед народних. Літературних творів такого виду значно менше.

Робота над описовими загадками будується на поступовому аналізі запропонованих ознак, їх поєднанні, порівнянні з об'єктами з певного тематичного кола і формулюванні висновку-відгадки.

При роботі над описовими загадками з прямим переліком ознак ефективним є використання питального плану. Учні виділяють ознаки з тексту загадки, а потім формулюють запитання до цих ознак, записують ці запитання у вигляді питального плану. Учні вчаться розуміти, на яке запитання відповідає кожна ознака в тексті загадки. Цей прийом допомагає аналізувати, а значить, і відгадувати запропоновані загадки. Питальний план допомагає і під час самостійного складання учнями описових загадок.

В.Кириленко Я руда, низького зросту, Хитра я і довгохвоста. На курей я вельми ласа— В них таке смачненьке м'ясо... А зовуть мене... (Лисиця)	Питальний план Яка в неї зовнішність? (якого кольору? який хвіст?) Якого розміру? Де можна побачити? Що любить їсти? Особливості поведінки.
--	--

При роботі над описовими загадками з протиставленнями та з порівнянням учні добирають предмети зі спільними ознаками. При відгадуванні таких загадок треба відкинути зайві варіанти та об'єднати ознаки, що описують загаданий об'єкт. Під час роботи над такими видами загадок формується критичність мислення, вміння порівнювати, співставляти, формулювати висловлення.

Загадка-метафора

В.Ладижець
В теплий дощик народився,
Парасолькою накрився.
Може б, з лісу пострибав,

Якби другу ногу мав.

(гриб)

Загадки-метафори звичайного виду є у творчості В.Бичка, С.Жупанина, О.Орача, І.Січовика, А.Пастернака та інших.

Під час роботи над метафоричними загадками формується вміння зіставляти предмети і явища, розуміти образні висловлення. Для того, щоб відгадати загадку треба уважно вчитуватися до кожного слова загадки, розуміти, про які ознаки хоче повідомити нам автор. Зразок міркування до загадки В.Ладижця: “В теплий дощик народився” – з’явився, можливо, виріс під час дощу. “Парасолькою накrywся” – зверху знаходиться щось схоже на парасольку. «Якби другу ногу мав» - має одну «ногу», опору. Це гриб, тому що він з’являється під час дощу, росте на одній ніжці та зверху накритий «шляпкою», схожою на парасолькою”.

При вивченні лінгвістичних загадок (логогрифів, метаграм, анаграм) увага учнів звертається на графічний образ слова, поступовий аналіз допомагає знайти відгадку. Під час роботи над такими видами загадок формується вміння логічно мислити, міркувати, зіставляти різні предмети і явища. Для початкової школи ці загадки поки менш актуальні, можливо, тому що є більш складними, абстрактними для сприйняття молодших школярів.

Сучасна дитяча література надає великі можливості, щоб навчити дітей відгадувати загадки. Але, щоб отримати бажаний результат, роботу над загадками треба проводити послідовно. Розпочинати знайомство краще з загадок з підказками (загадки-рیمовки з прямим переліком ознак), відгадка яких лежить на поверхні і дає можливість вчити дітей міркуванню, знайомити зі способами відгадування. Потім інші загадки цієї групи (описові загадки з прямим переліком ознак, загадки з порівнянням, загадки з протиставленням), загадки-рیمовки з використанням метафори, метафоричні загадки. І нарешті акровірші, як перехідний вид загадок (спочатку акровірші з прямим переліком ознак, потім акровірші з використанням метафори). Останніми вивчаються логогрифи, метаграми, анаграми, бо вони є найскладнішими для сприйняття та осмислення. Подання загадок в такій послідовності і в поєднанні з народними сприятиме успішному навчанню та розвитку молодших школярів.

Методика роботи над літературними і народними загадками в цілому подібна. Але при роботі над літературними творами в учнів формуються елементарні знання про авторів, про різножанрову спрямованість їх творів; підвищується читацький інтерес.

Серед прийомів розгадування загадок особливо можна виділити прийоми поступового малювання відгадки та загадки, розташованої на малюнку, які урізноманітнюють навчальний процес та активізують діяльність учнів.

Малювання загадки робить процес відгадування нестандартним та цікавим. Наприклад, загадка Л.Мовчун

Вам про дивне диво

Розкажу правдиво.

Що малі звірята

Не могли впізнати?

Пробігала лиска.
Величенька миска!
Пролітала сойка.
Гарна парасолька!
А їжак міркує:
- Як ніхто не чує?
Парасолька свіжа,
Наче справжня їжа!
(Гриб)

Про що говориться в цій загадці? Що побачила лиска? Миску. Намалюймо її (схематично). Що побачила сойка? Парасольку. Малюємо парасольку. І що це для їжачка? Їжа. Що це? Гриб.

У загадці Л.Мовчун предмет описується з позиції різних звірів. І при складанні загадки цікаво запропонувати дітям спробувати дати опис предмета з різних боків, хоча б з позиції різних тварин.

Знання розмаїття літературних і народних загадок дозволить вчителю зробити навчання більш цікавим, внесе в нього елементи гри, підкаже варіанти урізноманітнення прийомів роботи на уроці та у позакласний час, допоможе різнобічно розвивати мовлення, а саме метафоричність мовлення дітей, Оскільки, важливим завданням початкової школи є не тільки зберегти у дітей вміння, пов'язані з використанням метафор, але й розвинути їх, створити елементарну теоретичну основу, показати роль метафор в поетичній мові, прищепити бажання використовувати зображувальні засоби мови у своєму повсякденному мовленні.

Щоб доросла людина могла користуватися метафорою, у неї потрібно сформувані основні уявлення ще у початковій школі, коли вся робота носить практичний характер і підпорядковується системі розвитку мислення і мовлення.

Метафоричність мовлення пов'язана з явищем багатозначності. У дітей проявляється жвавий інтерес при читанні до яскравих словесних образів. Вони прагнуть по-своєму їх осмислити, часто заучують напам'ять. Важливо, щоб дитина знала, що яскравий, гарний вираз пов'язаний з певним уявленням, він допомагає відтворити художній образ, картину. Тому роль учителя - допомогти учням сформувані уявлення, які відповідають даному слову, фразі, і показати практично, навіщо воно вжито в тексті. Робота над літературними загадками допомагає у доступній формі показати дітям роль засобів художньої виразності у мовленні літературних творів та у своєму мовленні.

У роботі над багатозначністю й образністю слова певне місце повинне зайняти зіставлення значень слів. Під час опрацювання тексту, коли вправи будуються на базі тільки що прочитаного твору, а не пропонуються учням поза текстом, школярі розуміють значення цих висловів. Завдання розвитку мовлення й полягає в тому, щоб вислів, який зустрівся в тексті, став зрозумілим, тобто був пов'язаний у дитини із правильним уявленням, створював правильний художній образ. Це не означає, що всі переносні значення слів доступні дітям першого класу. Однак систематична робота над

текстом, що містить такі вислови, загострення уваги на переносних, метафоричних значеннях, що зустрічаються дітям у творах, які вони читають, і не лише пояснення їх значення із метою розуміння основної ідеї твору, а й показ їхньої ролі у створенні образу, звернення уваги на засоби зображувальної виразності мовлення, дозволяє в дітей створити образ, що відповідає їхньому життєвому досвіду, розвивати образне мислення, але й важливо перевірити, чи відповідає образ, що виник у дитини, тим словам і виразам, за допомогою яких з'являється та або інша картина.

Для вчителя початкових класів важливим завданням є розвинути у дітей вміння, пов'язані з використанням метафор, показати її роль у поетичній мові, прищепити бажання використовувати зображувальні засоби мови у своєму повсякденному мовленні, одним із засобів вирішення цього завдання і є використання літературних загадок на уроках читання та розвитку мовлення.

Література.

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова освіта, - №2/338/ січень. – 2006. – С.10.
2. Илларионова Ю.Г. Учите детей отгадывать загадки. – М.: Просвещение, 1976. – 160с.
3. Кузьменко В.І. словник літературознавчих термінів: Навч. Посібник з літературознавства. – К.: Укр.письменник, 1997. – 230с.
4. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т.Гром'як, Ю.І.Ковалів та ін. – К.: ВЦ "Академія", 1997. – 752с.
5. Львов М.Р. Методика развития речи младших школьников: Пособие для учителя. – М.: Просвещение, 1985. – 176с.

Анотація

Стаття присвячена проблемі розвитку метафоричності мовлення молодших школярів засобами використання українських літературних загадок. Розглядається система роботи над загадками як один із шляхів введення метафори у мовлення школярів, значення метафори для розвитку мислення й естетичної виразності мовлення.

Summary

Article is devoted to a problem of development of metaphoricalness of speech of younger schoolboys by means of use of the Ukrainian literary riddles. The system of work above riddles as one of ways of introduction of a metaphor at speech of schoolboys, value of a metaphor for development of thinking and aesthetic expressiveness of speech is considered.

Ключові слова: метафора, метафоричність мовлення, загадка, літературна загадка, розвиток мовлення, засоби художньої виразності.

Key words: a metaphor, metaphoricalness of speech, a riddle, a literary riddle, development of speech, means of art expressiveness.